

ZAPISKI

Slovstvo.

Oton Župančič: **V zarje Vidove**. Izdal in založil L. Schwentner v Ljubljani, natisnil A. Slatnar v Kamniku. 1920.

Problema domovine se je avtor zbirke »V zarje Vidove« dotaknil že v nekaterih prejšnjih pesmih. Duma v »Samogovorih« uprav sloni na tem vprašanju. Med žensko pesmijo solnca in trave, vetra in žit, pisanih rut in krepke domače govorice — vsa brezskrbna časovna zastalost kmetovanja sije iz te pesmi — in pojočim glasom moža, ki slavi slavo velikih mest, roke in ramena giblje v ritmu dela, z delom bistro naprej hiti in ob taktu železnic, toku velerek in brnenju žic sanja smeje sanje napredka: med tema glasovoma zveni srce poetovo, vse razbolelo v dvomih. Dom je tu, ali kje ti je domovina? Ona ženska pesem poje le, če imaš zemljo, ki je tvoja. Oni moški glas poje le, če si z duhom in delom obsegel svet. Kaj imaš pa ti, slovensko srce: imaš-li zemljo, imaš-li svet?

Kje, domovina, si? Ali na poljih teh?
Še pod Triglavom, okrog Karavank?
Ali po plavžih si, ali po rudnikih?
Tu? Preko mórja? In ni ti mejâ?

Odgovor stoji v naslednji kitici:

Hotel nekda sem, da bi se razširila,
da bi razpela svoj krog čez zemljo —
glej, in zdaj vidim: silna, brezmejna si,
v daljo kot seme razsipaš svoj plod.

Da to ni rešitev, je jasno. Prelestna podoba je to, ki jo je poet zamislil v tolažbo za neveselo resnico. Rod se bo množil, ali imena ne bo imel. Najjačji sinovi bodo izginili v tujini, ki se bo dičila z deli njihovih rok, družine doma pa se bodo sovražnemu nasilju upirale, dokler bodo mogle. Zgodovina bo pokazala, da se je v tistih časih zares odločevala narodova usoda. Rešitev se je zdela tem bolj daljna, čim vneteje si jo iskal. Šele svetovna vojna jo je pomaknila v vidno daljavo... Ni čuda, da je poet pred tako perspektivo onemel. In onemela so vsa usta, kakor lepo popisuje prva kitica »Naše besede«:

Opolnoči nihče ni vedel kam ne kod...
Vse misli so glavo vteknile pod perot,
obmolknil pevec, prorok je zaspal,
narod se nemim sencam je udal,
dolgo strmel je vanje tih
in sam je onemel ob njih. —

Takrat je Slovenija prisluskovala enemu samemu srcu. V tišino, ki je nastala, so se slišali le utripi tega enega srca, »centralnega srca«, kakor ga nazivlje Žu-

pančič sam. Ti utripi pa so bili kakor udarci kladiv: zvoneč so oznanjali njega, ki je še bedel, ki je še delal in ni hotel umreti. Zgodovinar tega moža pogrešati ne more, kakor ga ni mogel pogrešati čas, moža volje, moža dejanj in njega nesmrtni vere v življenje. Ko je srce tega moža počilo, se je njegova kri prelila po vsej zemlji, in glej, še prelita je utripala. Rešitev ni bila več daleč. Ob narodovem prebujenju, ob prerodenju vseh njegovih sil je oživila tudi umetniška tvorna moč, oblikujoči duh se je otrešel spon.

V zarje Vidove je prva Župančičeva zbirka po srečno prestanih letih vojne. S premnogimi pesmimi se poet še rešuje iz vojnih grozot. V Dies irae še jezdi apokaliptični jezdec. V Gladu še straši volk — glad, v strahotno vizijo povečana fizična bolečina, ki ji ni moči uteči. Otroci čebļajo, ali njih čebļanje ni otroško: naivnosti je primešano toliko nevarljivega instinkta, da je matere strah. Otroci molijo: Molitve upijó do neba. V otroško halunacijo vjet gleda iz Razgovora kos najstrašnejše vojne paline. Neskončno otožno je v Begunki pri zibeli tisto mesto, kjer se podoba begunske matere z detetom strne s podobo Marije in Jezuščka. In brezupu, ki je izražen v Belokranjski deklici, sloneči na podboju brez vretena in povesma, ni tolažbe. Večina pesmi pa že gleda naprej, bodisi da pripeva silam, ki grade novo domovino, bodisi da zatira pomisleke, preganja dvome in sodi sodbo nad omahljivci in izdajicami. Težkih tisoč let star narod namreč ne raste le po bioloških zakonih v svojo podobo, temveč se te podobe tudi jasno zaveda in smotrno stremi za njo. Saj hrani sporočila, veruje vanje in sanja o njih. Votli grom narodnih besednikov, plehki spevi njegovih piščalkarjev — kaj so njemu, ki je moder kot kralj Matjaž! On ima svoje kovače. Sam se bo zbral, sam si bo našel kladivarje. Že je razgrnjen zemljevid, že je napisana poslanica možem, ki so izdali naše pismo. Ko se zbude dvomi in zaskeli stari kes, ko lete očitki o stari krivdi in stari spor zopet oživi, stopi med brate Tuji mož s skrivnostnim darom: s slastjo in bridkostjo bratstva. Zgodovinski trenutek napoči, ali stražarji spe. Tisti, ki je bedel — bedel je en sam mož, po zeleni čeladi ga spoznaš — prekolne nebo in pade na zemljo. Divno raste sveti Jurij iz koledarskega okvira. Ljubeznivi svetec se iz junaškega vojščaka prelevi v blestečega vojskovodja, ki zbira narod in ga vede med sam blesk, med zgolj obilje. Primeroma malopomemben vnanji dogodek, otvoritev slovenskega Narodnega gledališča v Ljubljani, odklene v poetu še tisto besedo, ki je ječala v okovih avstrijskega narodno-persekucijskega duha. V brezmejni svobodi se razmakne duh, izpred prorokovega obraza padejo vsi zastori. Naša beseda, ta visoka pesem Slovenstva, je pesem tistih in samo tistih dni, je pesem našega in samo našega razvoja, kakor sega tisoč let nazaj v davnino in sije v temo bodočnosti dalje, nego sije solnce samo.

Da je domovina po takih krizah dražja, trdi že grški modrijan. Še dražja pa je tistemu, ki je že v mladostnih dneh gledal vanjo iz tujine kakor skozi zlat zastor, ki se je z vedno novimi bolečinami trgal od nje in hitel v tuje zarje tujih slav. Ki je izpod tujega neba trepetal nazaj kakor golob in mu je hrepenenje kazalo i pot i kraj. Ki je dolgo let gledal, slušal, plakal, upal in izpraševal za njeno skrivnost, dokler se ni razbolel v pesmi. Naša nova državnost v Župančiču ni našla nepripravljenega stvarjača. In Župančič se iz sinjine sferne lirike v rodoljubno pesem ni rešil iz bojazni. Svojo najlepšo besedo je hranil zanjo, najstrožja kritika ga je pripeljala med brate. In odtod drže poti na vse strani.

Stanko Majcen.

Shakespeare: Sen kresne noči. Prevel Oton Župančič. Izdala Tiskovna Zadruga, natisnila Delniška tiskarna v Ljubljani 1920. — Uvod in Opazke je napisal Jakob Kelemina. Opazke so jedrnat in za razumevanje popolnoma zadostne; kar se tiče Uvoda, se pa ne čutim poklicanega, izrekati o njem meritorično sodbo. — Opremo knjige je zasnoval prav okusno I. Vavpotič v duhu angleške ornamentike. — Kar se prevoda samega tiče, bi opozoril najprvo na eno prednost, ki bi morala biti sicer samoposebi umevna, a je pri prevodih pogosto pogrešamo: je slovenski. Druga lastnost njegova je, da se vsebinsko drži strogo originala in se bori z izrazom, da se pribori do tiste vsebine, ki jo je Sh. podal. Borba za izraz, ki Ž. odlikuje med vsemi našimi pisatelji, se vidi tudi tu, pokaže se posebno pri prestavi težkih mest z besednimi igrami in pod. Ž. tako elementarno in neoporečno prevaja nove izraze kakor to dela edino prvi umetnik — narod. Originalu se prilagaja celo tako daleč, da boste v prevodu težko našli kak verz več kakor jih ima original. Posebno posrečena je prestava prizorov s priprostimi ljudmi — diletanti, ki bi bila navadnemu prevajavcu delala posebno velike preglavice. Naravnost klasično je prestavil njihova imena. — V podrobnostih bi si pa dovolil k nekaterim mestom par opazk, ki bodo gotovo dobro došle pri prireditvi nove izdaje. Pri primerjanju sem uporabljal izdajo: »The plays of William Shakespeare, accurately printed from the text of Mr. Steeven's last edition with a selection of the most important notes, vol. III. Leipzig, tiskarna Gerhard Fleischer ml. 1805.

Prestava, str. 17: »(Filostat odide.)« spada pred verz »Hipolita, glej, z mečem sem te snubil...«

Orig. str. 102, prest. str. 27. v govoru Heleninem imamo besedno igro: »he hail'd down oaths« in potem »this hail« in »showers«, ki je dobro podana s »ploha« in »naliv«, mislim pa, da bi se dala tudi v prvem slučaju prestaviti.

Orig. 104. — prest. 31. »that would hang us every mother's son« — »pobesili bi nas — vsake matere sina« in

orig. 122. — prest. 54. »come, sit down, every mother's son« — »pridite, sedite, vsake matere sin.« Ta prestava je sicer točna, a ne zdi se mi prav naša; mislim, da bi bilo bolje reči enostavno »vse«, če nimamo »vsake matere sinu« odgovarjajočega izraza.

Orig. 107. — prest. 35. »and tailor cries...« — »križ božji!« vzdihne... — Po mojem temelji vzklik

»tailor« (krojač) na besedni igri z »tail (rep, »zadnja plat«). V izdaji, ki sem jo jaz rabil, je citirana (str. 251) tudi opazka Johnson-a k temu mestu: »the custom of crying tailor at a sudden fall backwards, i think i remember to have observed.« Tako je razumljeno to mesto tudi v »Shakespeares dramat. Werke, übersetzt von Aug. W. v. Schlegel u. L. Tieck 4. Octav-Ausg. IV. Bd. Berl. 1852« in dobro prestavljeno: »und schreit: Per dauz!« Temu odpoveden izraz bi bilo treba poskati tudi v slovenščini.

Orig. 109. — prest. 37. »the nine - men's morris is fill'd up with mud« — »blato leži, kjer so igrali trojko,« — iz prestave ni jasno, da je bila ta »špana« vrezana v zemljo (kar pri nas ni navadno!), zato pogrešam opazke o tem v op. 15, II. dej.; misel origin. je, da je »špana«, ki je bila vrezana v zemljo, zalita z blatom in ne samo mesto, kjer so jo igrali.

Orig. 109. — prest. 37. »no night is now with hymn or carol blest« — »noči ne razvedruje pesem ne koleda.« Ker se celo to mesto nanaša na božične pesmi, ki so jih peli kot pri nas koleda in božičnice v svrhu zbiranja darov, bi jaz predlagal to-le ali podobno prestavo, ker je smisel originala nedvomno posvečevanje noči in z izrazom hymn ni mišljena vsakdanja pesem: »noči ne posvečuje himna ne koleda.«

Orig. 110. — prest. 38. »then rich with my young 'squire« — »s tem dečkom samodrug.« Prestava se mi ne zdi jasna, ne vem, če jo je sploh mogoče razumeti v smislu originala. Prestava Schlegel-Tieck ima kar naravnost: »ihr Leib trug damals meinen kleinen Junker.«

Orig. 112. — prest. 41. Besedna igra hard-hearted in heart, prestaviti jo pač ni mogoče, vendar pa bi predlagal mesto Ž. prestave »ti vlečeš nase me, trdi magnet« — »privlačiš me, magnet ti trdosrčni«, kar je vsebinsko dobesedna, zvokovno pa vsaj približno enakovredna prestava za hard-hearted.

Orig. 113. — prest. 42. »the ill counsel of a desert place« — »in zlemu svetu kraja pustega,« prestava s »svet« je dvoumna; radi jasnosti bi jaz predlagal izraz »svetovalec« ali kaj podobnega.

Orig. 113. — prest. 42. »when cowardice pursues and valour flies,« »če plahost goni in srčnost beži!« — Po mojem tu cowardice ne pomeni plahosti, ampak naravnost strahopetnost, ker hoče Helena čimbolj poudariti nasprotje, ne pa ga izraziti v omiljenem pomenu besede plahost.

Orig. 114. — prest. 43. »wanderer« — »nepokoj.« Prestava sama na sebi je gotovo po smislu izborna, vendar pa dvomim, da jo je dosti čitateljev v zvezi, kakor je postavljena, razumelo.

Orig. 123. — prest. 55. »Ninny« — »Mikel.« V angl. je beseda igra Ninus (ime) in Ninny (tepec!) brez nadaljnega jasna; v slov. bi še razumel, da Tizba (Pisk) zamenja Nina za Mikla, ki mu je bolj domač, kako pa naj spravim Mikla v zvezo s pomenom tepec, ne vem.

Prest. str. 100. »resnica pa vas oprostí čudes,« se mi zdi slabo, treba bi bilo reči za čudenja ali kaj podobnega.

Proti koncu je več težkih mest, — pač najtežjih v celi drami — nad katerimi je Ž. s precejšnjim uspehom poskusil svojo bistroumnost.